

2018

TOMMIE HAGLUND FESTIVAL

HALMSTAD || SWEDEN

MED

INVIGNINGSKONSERT AV HALMSTADS NYA KONSERTHALL
I KULTURHUSET NAJADEN

Det finns musik som upprättar en alldeles egen värld, vid sidan av verkligheten

Annan musik – och till den hör Tommie Haglunds verk – förändrar istället den värld i vilken vi befinner oss. Färgerna djupnar, känsligheten ökar. Det som tycks vara vårt innersta vänds utåt. Man lyssnar på ett annat sätt efter att ha hört på den musiken, öppnar sig mot omvärlden.

ERIK WALLRUP, KRITIKER I SVD

Att det nu åter är dags för en Haglundfestival i Halmstad innebär att det blir möjligt att få delta i en helt öppen gemenskap. Den delaktigheten uppstår trots att vi kanske inte alls känner varandra, men vi träder in i samma ljudande rum, får vara med om dess ständiga förvandlingar och blir i samma ögonblick förvandlade.

Tommie Haglund har valt att bo i Halmstad. För svenska tonsättare leder annars alla breda karriärvägar till Stockholm, även om också Malmö och Göteborg har möjligheter att erbjuda. Men Haglund valde Halmstad när han var arton år, eftersom han ville fortsätta att studera för gitarrpedagogen Bo Strömberg som flyttat hit. Första bostaden blev ett litet krypin i en källarvåning, faktiskt på samma höjd intill lasarettet där han är bosatt idag – men nu i en villa med muralmålning av Halmstadgruppens Erik Olsson i trapporna upp till andra våningen. I salongen står flygeln mitt i rummet. Ett tonsättarhem. Och Tommie Haglund vände tillbaka till Halmstad först efter turen till England, där han studerade för den uppburne gitarristen John Mills (som förnämligt nog gästar vår festival), och sedan vistelsen i danska Aarhus, där han gick på musikkonservatoriet. Så långt dominerade gitarren, men tonsättandet som han påbörjat redan i tioårsåldern fanns där också under studieåren. Sedan tog komponerandet över, helt och fullt. Med Intensio animi 1988 satte han en grundpelare för sin kommande musik djupt i marken och högt upp i skyn.

Det är alltså exakt trettio år sedan, och under dessa tre årtionden har verk efter verk komponerats, ofta ett eller två per år. Ingen överproduktion med andra ord, vilket beror på det mycket tankekrävande kompositionssätt Haglund har: inget system driver det framåt, utan endast den musikaliska föreställnings- och kombinationsförmågan. Komponerandet startar i några till synes nedkastade noteringar, men just där ligger i extrem koncentration det väsentliga, ett urval klanger, några ackord, en rörelse. Vid komponerandets slut sitter hela verket i hans minne, framväxt, framvärkt.

Verkens halt är därför utomordentligt hög – Haglund kan med lätthet fylla en festival med en lika varierad som sammanhållen musik. Om man undantar den nyss färdigställda symfonin, som beställts till Konserthusets tonsättarweekend i Stockholm 2019, innehåller festivalen Haglunds två mest omfattande verk: konserterna för violoncell och för violin. I termer av besättning utgör en rad verk för soloinstrument ett slags motpol, men här återfinns också verk i kammarmusikaliskt format och för stråkorkester.

Lär känna Haglunds värld. Vistas i den. Och märk hur den glider över i din egen värld, som blivit förvandlad.



Bild: Örjan Henriksson

FREDAG DEN 19 OKTOBER

Lunchkonsert
12.00 Halmstads Stadsbibliotek

Verk av unga kompositörer

Samtal kring skapande
18.30 Pingstkyrkan

Inledningskonsert
20.00 S:t Nikolai kyrka

Intensio Animi
To the Sunset Breeze
Speglingar

LÖRDAG DEN 20 OKTOBER

Musik för soloinstrument
10.00 S:t Nikolai kyrka

Arcana Lacrimeae
L´infinito

Samtal kring Tommie Haglunds musik
14.00 Pingstkyrkan

Orkesterkonsert
16.00 S:t Nikolai kyrka

Concertino för piccolatrumpet och orgel (1970)
Serenata per Diotima
Musik av Linda Alexandersson /
Winter's evening / Ett skrik / Öde
La Rosa Profunda
Flaminis Aura

Solo, duo och kvartett
21.00 S:t Nikolai kyrka

Di sogni in tessuto
Cielo Notturno
Il regno degli spiriti
Inim, inim
Bortom avsked

SÖNDAG DEN 21 OKTOBER

Invigningskonsert av Halmstads nya konserthall
16.00 Konserthallen, Kulturhuset Najaden

Jean Sibelius / Symfoni nr 2
Hymnen an Die Nacht



Bild: Gunnar Sjödin, Behind the curtain

MASTERCLASS FÖR UNGA KOMPOSITÖRER / LUNCHKONSERT HALMSTADS STADSBIBLIOTEK FREDAGEN DEN 19 OKTOBER KL. 12.00

Tre studenter från högskolan för scen och musik i Göteborg kommer under veckan att få träffa Tommie Haglund och få diskutera sin musik och sitt komponerande. Denna masterclass utmynnar i en lunchkonsert på Nissan scenen på Halmstads stadsbibliotek. Eleverna kommer att få framföra varsitt stycke för stråkkvartett. Det är Merentinkvartetten från Göteborg som kommer att ge liv åt musiken.



Nino Håkansson



Marcus Andersson



Clara Bergdahl

SAMTAL KRING SKAPANDE PINGSTKYRKAN FREDAGEN DEN 19 OKTOBER KL. 18.30

Dagmar Glemme - konstnär, Tommie Haglund - kompositör och Niklas Lindblad - samtalsledare, diskuterar konstnärligt skapande. Hur går processen till när man skapar och vad händer med oss människor i skapandets ögonblick.



DAGMAR GLEMME *konstnär*
Dagmar Glemme Art Center, Vilshärad
www.dagmarglemme.se

INLEDNINGSKONSERT
S:T NIKOLAI KYRKA
FREDAGEN DEN 19 OKTOBER
KL. 20.00

INTENSIO ANIMI (1988)

Jakob Kullberg – cello
Niklas Sivelöv – piano

Denna duo för cello och piano är tillägnad den svensk-engelska konstnärinnan Soldanella Oyler, som var en nära vän till Tommie Haglund och den som fick honom att upptäcka den mystiska systembyggaren Emanuel Swedenborg. Hon var en gång förlovad med Eric Fenby, en av de kompositionslärare som haft störst betydelse för Haglund. Trots att det är ett relativt tidigt verk infinner sig Haglunds meditativt-expressiva stil, som uppstår mellan ytterpunkterna stillhet och eruption med inslag av radikal klangbildning. Titeln kan ungefär översättas som ”Sinnets intensifiering” och är hämtad från Regnum animale av Swedenborg. Verket skrevs inför en konsert i Stockholms konserthus 1988, vid firandet av Swedenborgs trehundrade födelsedag, och var en beställning från det svenska Swedenborgsällskapet.
Inledningen domineras av ett element som ofta återkommer i Haglunds musik – en centralton omkring vilken ett musikaliskt rum uppstår och kring vilken rummet graviterar. Här spelas den tätt intill cellons stall för att öka övertonsrikedomen. En hastig referens till Wagners Tristan och Isolde pekar ut riktningen för det passionerade, den intensifiering eller expansion av sinnet som titeln talar om.

TO THE SUNSET BREEZE (1997, rev. 2009)

John Mills – gitarr
Jeffrey Lee – violin
Yongmá Zhang-Gustafsson - violin
Brett Deubner – viola
Jakob Kullberg – cello
Steven Fitzpatrick – harpa

Om Haglund inmutat ett affektivt område är det den melankoliska extasen. Men det finns verk där ljuset dominerar. Ett sådant skimrande verk är To the Sunset Breeze skrivet för den ovanliga sättningen gitarr, harpa och stråkkvartett. Titeln är hämtad från en dikt ur Walt Whitmans överflödande rika diktsamling Leaves of Grass – en samling som besjunger livet, ljuset och det vidsträckta landskapet i Nordamerika. Faktum är att stycket i sig innehåller vändningen från mörker till ljus: Whitmans scen är en het afton då kvällsbrisen tar sig in genom fönster och dörr, då den svalkande vinden hälsar på hos en man som är ”old, alone, sick, weak-down, melted-worn with sweat”.
Man kan ana en vind. En stillhet som vänds till pressande melankoli; kärvande tonkonstellationer etableras. Hela klangbilden genomgår så en transformation och snart tar sammansättningen av instrument ut sin rätt med gitarrens och harpans figurationer likt svalkande vindilar – här finns ett idylliskt drag som expanderar till en allomfattande enhetskänsla (”I feel the sky, the prairies vast – I feel the mighty northern lakes / I feel the ocean and the forest – somehow I feel the globe itself swift-swimming in space”). Så blir världen uppenbar.

SPEGLINGAR (1992, rev. 1993)

Kristina Hansson Unander – sopran
Jeffrey Lee – violin
Jakob Kullberg – cello
Niklas Sivelöv – piano

En variant av centraltonen återfinns i inledningen av Speglingar för sopran, violin, cello och piano, nämligen den spegling av h i ett a följd av septiman d–c som uppstår mellan violinen och cellon i inledningen av verket. Ur dessa toner växer musiken fram, som om de i sig själva härbärgerade hela stycket. Efter speglingen prövar sopranen halvtonsteg som breder ut en vokalis, vilken i sin enkla sångbarhet snuddar vid en C.J.L. Almqvists Songes. Stycket uppvisar en rad grundläggande gestalter som antingen återkommer oförändrade i nya klangmiljöer eller vidareutvecklas utan att förlora sin identitet.
Det melodiska var en avgörande skillnad mellan Haglund och övriga tonsättare när han etablerade sig under tidigt 1990-tal. Både melodiken och harmoniken har därefter haft något av en återkomst i den svenska konstmusiken, men få spinner så självklara melodiska linjer som Haglund. Verket tillkom som en beställning av den amerikansk-tjeckiska koloratursopranen Janet M. Chatval.

MUSIK FÖR SOLOINSTRUMENT
S:T NIKOLAI KYRKA
LÖRDAGEN DEN 20 OKTOBER
KL. 10.00

ARCANA – LACRIMAE (1998)

Niklas Sivelöv – piano

En av de viktigaste musikhistoriska referenserna för Tommie Haglund är John Dowland, den engelske renässanstonsättaren som för en bredare publik idag främst förknippas med Lachrimae, vars första form var en pavane för luta, därefter sju ensemblekompositioner (med undertiteln Seven Tears) och så grunden för sången ”Flow My Tears”. De tårar som det talas om i titeln till Arcana – Lacrimae har med det framträdande suckmotivet hos Dowland att göra, men de direkta referenserna är få och svåra att lyssna sig till (däribland motivet d–ess–f, från ”Melancholy galliard”, som hastigt dyker upp i slutet av kompositionen).
Istället är det värt att fästa uppmärksamheten på de snabba arabeskerna, som framstår som utbyggda versioner av improvisatoriska vändningar på luta eller för den delen Haglunds eget instrument gitarr. Det är en smärtans nät av rottrådar som fästs i toner. Hur snabbt det själsliga vänder mellan olika tillstånd, hur själen vidgas och krymps, går att utläsa av notbildens ständigt skiftande karaktärsbeteckningar.
En av de många framstående pianister som tagit till sig Haglunds musik, Hans Pålsson, såg till att en beställning på stycket kom från Musik i Kullabygden där han uruppförde det sommaren 1998.

L’INFINITO (1991)

Jeffrey Lee – violin

När Haglund skrev L’infinito för violinisten Joachim Gustafsson 1991 var det för att passa in i ett program med violinmusik av virtuosen Eugène Ysaÿe. Det blev emellertid ett föga virtuost men högst svårspelat stycke, som är lika omfattande som J. S. Bachs berömda chaconne ur d-mollpartitan. Titeln, som skulle kunna beteckna många av Haglunds verk, är hämtad från en dikt av den italienska 1800-talspoeten Giacomo Leopardi, som i Anders Österlings fina översättning heter ”Det oändliga”. Diktjaget sitter på en öde kulle och blickar ut över en häck som skär av landskapet men som också ger jaget en möjlighet att kasta sig ut i himlens evighet.
Just den rörelsen med blicken (så berättar Tommie Haglund själv) finns inskriven i den inledande rörelsen som går från en flageolett i mellanregistret upp i en yttersta skirhet, också det en flageolett. Motivet återkommer sedan, likt en refräng, i stycket och det återfinns även i slutet. Mellan dessa punkter återfinns episoder – även de återkommande, omväxlande – som ger en aning om ett slags fritt rondo.
Referensen till Bach är inte helt tillfällig, detta eftersom violinisten i Haglunds stycke får hantera flerstämmighet på ett sätt som Bach drev ytterst långt i några av satserna ur soloviolinverken. Hos Haglund blir det episoder av flerstämmighet av varierande komplexitetsgrad, som tydligast i ett koralartat avsnitt i slutet av kompositionen. När den inledande oändlighetsrörelsen till sist återkommer, tycks den komma som svar på Leopardis slutrader: ”i det omätliga min tanke drunknar, / och i det havet kan jag ljuvt förlisa”.

SAMTAL KRING
TOMMIE HAGLUNDS MUSIK
PINGSTKYRKAN
LÖRDAGEN DEN 20 OKTOBER
KL. 14.00

Pianoprofessor Hans Pålsson, Tommie Haglund - kompositör samt Niklas Lindblad - samtalsledare, diskuterar Tommie Haglunds musik och dess kraft och hur han tänker kring sin musik.



HANS PÅLSSON, *pianist och professor, Lund.*
Hans är en av Sveriges mest kända och uppskattade konsertpianister med en lång rad framgångar både i Sverige och internationellt. www.hanspalsson.se

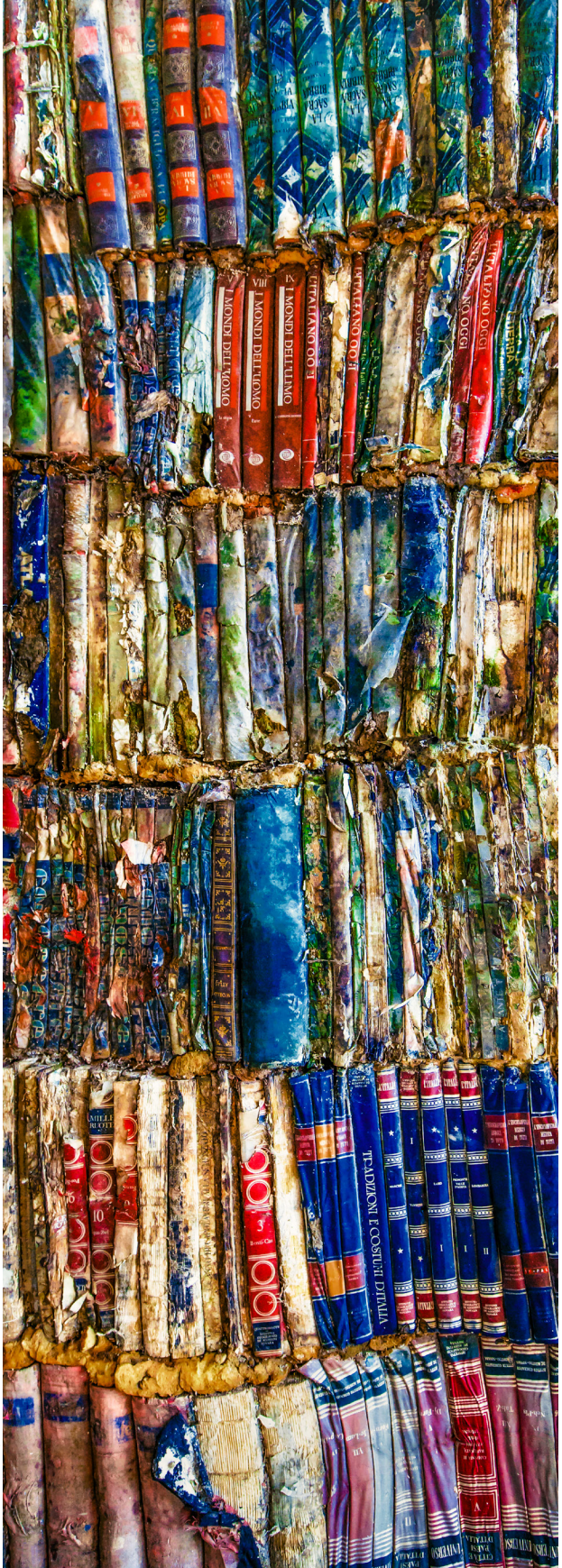


Bild: Gunnar Sjödin, del av bild Böcker

ORKESTERKONSERT
S:T NIKOLAI KYRKA
LÖRDAGEN DEN 20 OKTOBER
KL. 16.00

CONCERTINO FÖR PICCOLA-TRUMPET OCH ORGEL (1970)

Jan Karlsson - trumpet
Anders Wilhelmsson – orgel

Ett verkligt udda inslag i festivalen är Tommie Haglunds concertino för piccolatrumpet och orgel i form av ett allegro – udda eftersom det tillhör de absolut första stycken han skrivit. Det kräver sin biografiska bakgrundsteckning. I Kalmar gick Tommie för en gitarrlärare som höll på att förstöra hans intresse för musik, men han gick då över till dansbandsmusikern Claes-Göran Bjerding. Bjerding var inte bara multiinstrumentalist, utan dessutom en säker arrangör för storband. Han lät Tommie göra precis det han ville, vilket var att komponera.
11 år gammal komponerade Tommie detta korta stycke, som spelades på en skolavslutning med Bjerding på trumpet och en organist – en inspelning finns kvar av detta rätt unika tillfälle. Man kan snabbt märka hur det barockidiom som ligger till grund för stycket har sugits upp av den blivande tonsättaren. Det låter helt enkelt som en frisläppt Händel. Men värt att lägga märke till är också de blixtsnabba kliven bort ifrån de givna formerna, som om Tommie helt enkelt ville lägga till några överraskande vändningar i rörelser och harmonik.

SERENATA PER DIOTIMA (2014, rev. 2015)

Helsingborgs symfoniorkester
Dan Almgren – violin
Joachim Gustafsson – dirigent

När namnet ”Diotima” dyker upp går tankarna genast till litteraturen, både den filosofiska och den skönlitterära. Diotima är prästinnan i Platons dialog Gästabudet, där kärlekens väsen avhandlas. Namnet har därefter bland annat tagits upp av den

tyske poeten Friedrich Hölderlin, som i en rad dikter riktar sig till Diotima-gestalten och som också lät en Diotima återfinnas i brevromanen Hyperion.
Men de referenser som kan vara aktuella när namnet används i en av Haglunds verktitlar är fler. Också Robert Schumann gör sig påmind: han hade mot slutet av sitt liv planerat en sångcykel med titeln Gesänge der Frühe. An Diotima, men istället blev den en märklig samling pianostycken. Dessutom finns en rent privat förbindelse: året före verkets tillkomst hade Tommie Haglunds första barnbarn fötts, Charlie, och tonsättaren har berättat om hur blicken in i den lilla flickans ögon genklingar i musiken, om hur hon ständigt var i hans tankar när han komponerade. Ögonen var fyllda av visdom.
Vi har alltså att göra med en kvällssång, en serenad för Diotima, där hon tar gestalt i soloviolinen. Det sångliga elementet finns i de melodiska rörelser som genast dyker upp i violinen när den gör sin entré efter att stråkorkestern inlett med en upprepad ackordisk rörelse. Sedan breder Haglund ut en musik som låter både musikaliskt flöde och mjukt skimmer ligga i centrum, en replik till förra sekelskiftets yppiga partitur (en senromantisk Schönberg, en Zemlinsky) men också ett svar på Allan Petterssons ofta spelade stråkorkesterstycke ”Mesto”.
Verket har sin bakgrund i en beställning från stråkorkestern vid Kulturskolan i Halmstad, vilken år 2014 firade att Mats Reuter lett orkestern under 10 år, men det reviderades inför ett framförande på Luzerne Music Centre i USA, delstaten New York, där Haglund var gästtonsättare under sommaren 2015.

MUSIK AV LINDA ALEXANDERSSON

I årets festival har vi etablerat ett samarbete med Sturegymnasiet i Halmstad, som har flera spetsutbildningar med nationellt intag, däribland musik och film. Tommie Haglund föreläser i musikhistoria på skolan sedan en lång tid tillbaka. Många elever har fått inblick i den klassiska musikens värld med hjälp av Tommies livfulla berättelser, från dåtid till nutid.



LINDA ALEXANDERSSON, *född 1984, är en av de elever Tommie träffade på Styregymnasiet och som fortsatte med sina musikstudier i Malmö på musikhögskola i bl.a. komposition. Det är roligt att få välkomna Linda till årets festival.*
www.linda-alexandersson.com

Sturegymnasiets kör
Karin Andersson – dirigent

WINTER’S EVENING

“Never are voices so beautiful as on a winter’s evening”. Så startar texten till stycket Winters evening. Jag har satt toner till Virginia Woolfs text hämtad ur romanen Night and Day. Min ambition är att skapa en stämning där körens röster svävar i luften och skapar en transparent ljudbild. Som om de är sprungna ur intet.

Never are voices so beautiful as on a winter’s evening, when dusk almost hides the body, and they seem to issue from nothingness with a note of intimacy seldom heard by day.
I see you everywhere, in the stars, in the river, to me you are everything that exists; the reality of everything.

ETT SKRIK / ÖDE

- ur diktsamlingen Kap Horn (1920).
Harry Blomberg skriver kraftfullt om känslor som ensamhet och rädsla. Om livet som vandrar in i skymningen och om insikten att vi befinner oss i en gapande ensamhet. Jag har försökt klä orden i en musikalisk dräkt som bär fram dessa känslor.

Ett Skrik

Det skar ett skrik genom höstnatt skum.
Det fyllde med isande skräck mitt rum.

Och jag for upp, förfärad och rädd.
Det var som ett spöke satt vi min bädd.

Vem är det man mördar där utanför?...
Nu skrek det igen!...Är det någon som dör!...

Jag stirrar förstenad i höstnatt skum.
Då skrek det på nytt - i mitt eget rum.

Jag vet. Och jag torkar min kallsvett blek.
Så vilt och ensamt mitt hjärta skrek.

Öde

Vi älska. Tillsammans vi vandra / i år som i skymning förgå,
och tro att vi äga varandra, / och tro vi varandra förstå.

Så kommer en natt, när plötsligt / vårt hjärta sitt öde vet
och skriker av fasa i ödsligt / gapande ensamhet.



Bild: Gunnar Sjödin, Fönster

LA ROSA PROFUNDA

(2007, orkestrering 2016)

Helsingborgs symfoniorkester
Ann-Christine Larsson – sopran
Joachim Gustafsson – dirigent

Till Halmstads 700-årsjubileum 2007 komponerade Haglund en sångcykel som bär samma titel som den sista sången, ”La Rosa Profunda”. Till den första Haglundfestivalen här i Halmstad, 2016, orkestrerade han denna sista sång och lade då också till nyskrivna partier.
Orden till ”La Rosa Profunda” är hämtade från en dikt med samma titel av Jorge Luis Borges. I något som tycks vara ett alter ego låter Borges där den sufiske diktaren Farid ad-din Attar (ca 1140–1220) hålla en ros i sin hand och utveckla sina tankar. Scenen äger rum under tiden för mongolernas anfall på det persiska riket. I den blinde diktarens händer blir rosen fysiskt konkret och exakt. Det är också något som blir märkbart i den översvallande sinnliga musiken, som rör sig i skilda skepnader inom det förra sekelskiftets mest skimrande partitur. Mahler, Delius och Puccini gör sig påminda. Men ändå sträcker sig Haglund också tillbaka till sin helt egna sfär, där den enkla melodiken i Speglingar får en sentida parallell.

FLAMINIS AURA (2001, rev. 2004)

Helsingborgs symfoniorkester
Jakob Kullberg – violoncell
Joachim Gustafsson – dirigent

Cellokonserten Flaminis Aura är en milstolpe i Tommie Haglunds produktion. Det är hans första verk med full orkesterbesättning, och med sina cirka 35 minuter var det också det till omfånget största verket dittills. Ändå viker han inte av från sitt kompositionssätt: den är i likhet med flertalet av hans verk ensatsigt, vilket gör att proportionerna hamnar i paritet med de störst upplagda satserna hos en Mahler eller en Bruckner.
Haglund har berättat om att det avslutande adagiot i Bruckners (oavslutade) nionde symfoni för honom visade hur ett verk kunde formas i en enda utdragen rörelse. Samtidigt finns här hörn i form av ackord som reser sig likt gigantiska pelare, vilket ger den inre rörligheten stadga. Man kan associera till det berömda dissonansackord som är kulminationspunkten för Bruckners sats. Pelare ger intryck av rymd, och just rymden gör sig påmind på ett oväntat konkret vis genom en infogning av en överföring till det auditiva av elektromagnetisk strålning i rymden (upptagna av NASA från två rymdsonder), detta nästan en halvtimme in i konserten. Cellon både leker med och låter sig bestämmas av detta ljudande kosmos. På samma vis fungerar de horisontella stödlinjer som utgörs av liggande centraltoner, vilka framträder som tydligast i verkets inledning.
Dessa strukturella moment gör att en högst sammansatt motivväv kan utvecklas utan att sätta kompositionens helhet på spel. En särprägel för Haglunds musik är en rik motivbildning, där enskilda tonkombinationer genomgår ständiga förvandlingar samtidigt som identiteten aldrig upphävs. På ett förunderligt vis får de återkommande motiven en stark emotionell laddning: de framstår som fragment som aldrig riktigt hinner nå sin fullständiga form innan de försvinner.
Flaminis Aura uruppfördes 2001 av John Ehde med Helsingborgs symfoniorkester under ledning av Okko Kamu. Konserten reviderades 2004 och belönades tio år senare med Stora Christ Johnson-priset, Sveriges viktigaste utmärkelse för tonsättare. Titeln är ett latinskt uttryck för tillståndet just före en religiös uppenbarelse.

At ca 28 min a short excerpt is heard from NASA space recordings Of Earth, recorded by Injun 1, Hawkeye IMP 1 and ISEE 1 space probes.



Bild: Gunnar Sjödin, Hallgrimskyrkan

SOLO, DUO OCH KAMMARMUSIK
S:T NIKOLAI KYRKA
LÖRDAGEN DEN 20 OKTOBER
KL. 21.00

DI SOGNI IN TESSUTO (2015)

Anders Wilhelmsson – orgel

En lokalt förankrad historia ligger bakom Tommie Haglunds hittills enda orgelverk. Det komponerades till återinvigningen av orgeln i S:t Nikolai kyrka 2015, vars orgelfasad hade bytts ut under tidigt 2000-tal då en ny orgel installerades, men som efter juridiska processer återställdes i det skick som arkitekten Ivan Tengbom ritat under 1940-talet. Haglund tog fasta på den dröm som knutits till orgeln: med en italiensk vändning av Shakespeares berömda fras om ”det stoff som drömmar vävas av” blev det en kommentar till affären.
I en första version bestod stycket av bara fem sidor, men eftersom organisten Anders Wilhelmsson blev så tagen av musiken beslutade sig Haglund för att förlänga det – med eftertryck. Faktum är att verket ställer hans estetik i ny belysning, för här upphävs en av de dynamiska spänningar som annars präglar hans musik, nämligen just den mellan klang och arabesk. Inledningen på stycket sätter en centralklang – inte en enda ton som i många andra verk – där ton läggs till ton som vore de en utdragen arabesk. Greppet följs längre fram upp av snabbare rörelser som blir liggande ackord.
Den både meditativa och hörbarligen improvisatoriska uppläggningen skapar kanske oväntade band bakåt i tiden till de orgelstycken som uppstått i Emil Sjögrens orgelimprovisationer under tidigt 1900-tal, samlade i Legender. Men den kraft som utvinns ur orgeln, de dramatiska ackord som tornar upp sig, ligger också nära vissa av Olivier Messiaens orgelverk. Men parallellerna ger bara en fingervisning: det är ett väsentligt bidrag till en levande musik skriven för kyrkoorgel.

CIELO NOTTURNO (2010)

Brett Deubner – viola

Cellisten John Ehde, som tidigt var en musiker som verkade för Tommie Haglunds musik, hade under en längre tid önskat få ett solostycke och 2010 komponerades Cielo notturno. Här spelas stycket istället för viola utan ändringar (eftersom instrumenten är stämda på samma vis, om än med violan en oktav upp).
Nattlig himmel säger titeln, och till skillnad från många av Haglunds verk saknar den de litterära eller religiösa hänvisningar som annars brukar finnas där. ”Som att ligga på en gräsmatta mitt i natten och titta på stjärnhimmeln”, som tonsättare själv beskriver det. Men mer eller mindre medvetet i en sådan kommentar ligger närheten till cellokonserten Flaminis Aura – avslutningen bär ut i rymden. Hanteringen av cellons karaktär som instrument, de möjligheter som bjuds och det motstånd som bär upp expressiviteten, sätter ett bestämt avtryck.
Den som hört Ehde spela kan känna igen drag av hans person i musiken. Skrivet till honom, blir verket också ett slags porträtt. När musiken, som nu, sedan vandrar vidare – inte bara till en annan musiker, utan också till ett annat instrument – uppstår just de nya brytningar som ger vidare livskraft åt tonerna.

IL REGNO DEGLI SPIRITI (2001)

Jeffrey Lee – violin
Yongmá Zhang-Gustafsson - violin
Brett Deubner - viola
Jakob Kullberg – cello

Att titeln på Haglunds hittills enda stråkkvartett talar om andarnas rike, Il regno degli spiriti, har en mer specifik innebörd

än den att hans musik ofta tycks äga rum i ett själslandskap. En dubbel referens med nära släktskap ligger bakom titeln. Dels syftar den på ”andarnas värld” hos Swedenborg, det rike som ligger mellan himlen och helvetet. Dels syftar titeln på en indiansk legend om en hövdingadotter som strax före sitt giftermål dör, men som sedan i de dödas rike möter den man hon skulle ha gift sig med. Det indianska kan förvåna, men faktum är att Haglund efter ett besök i ett indianreservat i Kanada upptagits i den stam som bebodde reservatet.
Om den symbolistiska estetiken med Baudelaires formulering bygger på korrespondenser är det något som också betecknar Haglunds kompositionssätt. Det ska inte förstås som likformighet, utan tvärtom som gåtfulla band som sträcker sig både inom verk och mellan dem. I stråkkvartetten presenteras från början två tematiska material, först en punkterad melodisk rörelse i förstaviolinen, sedan en avklarnad melodi i altfiolen, med både släktskap med och åtskillnad från den första rörelsen. Dessa båda material återkommer sedan i direkt eller avledda former under verkets gång. Andra motiv läggs till, omformas eller försvinner. Just detta att det är svårt att förutsäga vad som ska hända och att när det väl hänt framstår som fullkomligt logiskt, utgör den Haglundska musikens särart.
Kvartetten tillkom som en beställning till den engelska Medici-kvartettens 30-årsjubileum och framfördes för första gången under Cambridge Summer Music Festival 2001.

INIM-INIM (1995, rev. 1997)

Dan Almgren – violin
Niklas Sivelöv – piano

Tommie Haglunds titlar ger ofta en antydan om ett område i tillvaron, snarare än att de är nycklar. De kan vara på latin, gärna italienska, men också tyska eller engelska. Duon Inim-inim för violin och piano har däremot en ovanligt svårgenomskådlig titel, men består av en upprepning och därmed besvärjelse av det sumeriska ordet för ”ord”. ”I begynnelse var ordet” heter det ju, men detta ord uppstår ur en än mer ursprunglig klang. Det b som inleder är just en sådan urklang, som med violinen spetsas intonationsmässigt för att sedan stiga till ett h. Klanger expanderar.
Verkets visionära karaktär, som för vidare och binder samman högst olikartade trådar från Alexander Skrjabin, Karól Szymanowski och Giacinto Scelsi, lever på en spänning mellan klang och arabesk samtidigt som likheterna mellan dessa element understryks. En klang utförd som arpeggio kan om den rytmiseras bli en arabesk, och en arabesk som fångas i ett ögonblick blir en klang. Klang och arabesk samlar som begrepp högst skiljaktiga världar, och de ackordsammansättningar och arabeskmönster som framträder är Haglunds sätt att utföra en själens kalligrafi i musik.
Verket skrevs på beställning av Sveriges Radio P2 och uruppfördes 1995 av Dan Almgren och Carl-Axel Dominique i Berwaldhallen.

BORTOM AVSKED (2004, rev. 2018)

John Mills – gitarr

”Bortom avsked” komponerades 2004 och reviderades sommaren 2018. Den nya versionen kom att innehålla en ytterligare utvidgning av idéer och omfattade en ny sektion, som kan betraktas som en slags koral, vilken väger över mot en mer tonal stil i kontrast till mycket av det omgivande materialet.
Förlust är olyckligtvis en del av livet - att en nära familjemedlem dör, en partner eller en vän, är förödande, och för med sig en vid skala av känslor: shock, djup sorg, förlamning, tomhet, eller det kan vara känslan av förlorad kärlek eller avvisande, som ofta leder till allt från ånger till ilska utöver någon av tidigare nämnda reaktioner.
Våndan av dessa upplevelser etsas här in i musiken genom intervallet ’liten sekund’ (halvtonssteg) och ibland genom komplexa harmonier. I många avsnitt speglas känslan av ängslan i upprepade skiften i taktarter och atmosfär, som om hjärnan fladdrar från en tanke till en annan. ”Bortom avsked” har en löst cyklisk form eller skepnad, där olika motiv och idéer återkommer och den återkommande koralen upprepas en gång till i en avlägsen, nästan spöklik stämning alldeles nära slutet.
Efter en förlust är ingenting längre detsamma för dem som lämnas kvar. Förutom den överväldigande känslan av sorg kan det också komma nostalgi, en djup längtan efter det som varit. I musikvärlden förekommer detta ofta i verk av till exempel Frederick Delin och Toru Takemitsu. Även i Tommy Haglunds musik finns det passager med längtan och sorg, ibland växlande med starkt tillspetsade, till och med skarpt kontrasterande dissonanta klanger.
Kanske är det fantasifullt att betrakta ”Bortom avsked” på något sätt som programmusik; emellertid finns det en melankoli och beslutsamhet, till och med att acceptera, som vi gör i livet, av att försonas, så att säga. De avslutande notraderna är verkligen mycket rörande och dessa vackra toner uppnår det vi åstundar i sådana djupt olyckliga situationer, totalt och meningsfullt avslut. *John Mills (övers. Leif Danielsson)*

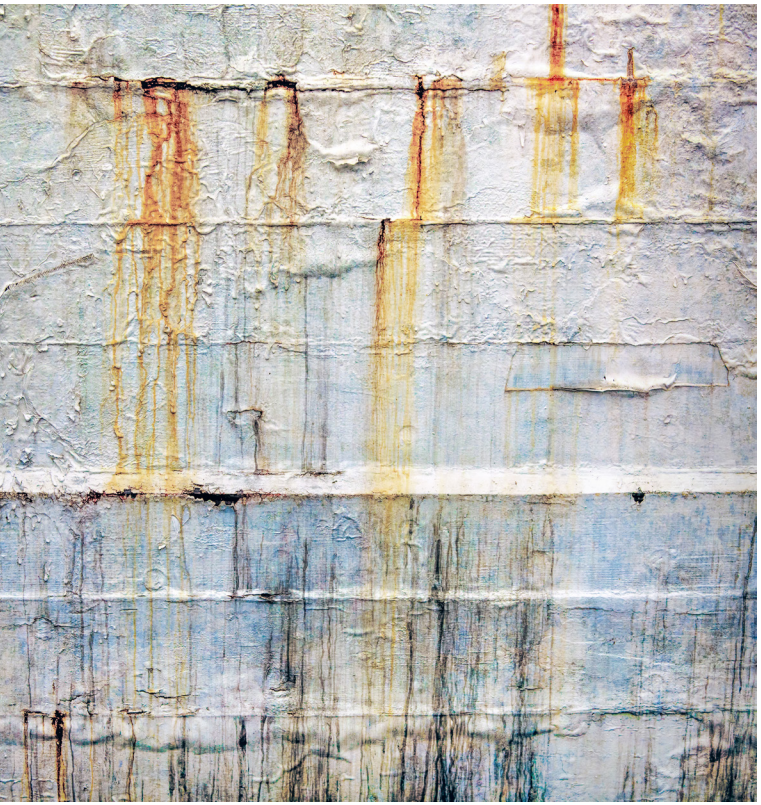


Bild: Gunnar Sjödin, Najaden

INVIGNINGSKONSERT AV HALMSTADS NYA KONSERTHALL KULTURHUSET NAJADEN SÖNDAGEN DEN 21 OKTOBER KL. 16.00

Jean Sibelius (1901–02)

SYMFONI NR 2 D-DUR OP. 43

I Allegretto
II Tempo andante ma rubato
III Vivacissimo – (attacca)
IV Finale. Allegro moderato

Helsingborgs symfoniorkester
Joachim Gustafsson – dirigent

Det finns två historier att berätta kring bakgrunden till Sibelius andra symfoni. Den första är den om ett verk som passade som hand i handske på den finländska nationalism som växte sig stark runt förra sekelskiftet. Tonsättaren tog ett kliv bort ifrån de ryska influenserna i den första symfonin. Vännen Robert Kajanus skrev efter uruppförandet 1901 en artikel i Hufvudstadsbladet där han tolkade verket som ett porträtt av det finländska folkets kamp mot de ryska herrarna. Problemet är bara att Sibelius, som onekligen hade finländsk självständighet på det politiska programmet, förnekade all form av politisering av verket.

Den andra historien handlar om hur familjen Sibelius 1901 åkte på resa till Italien. Som vanligt tog pengarna slut, men dessutom insjuknade dottern Ruth i något som först antogs vara tyfus. Så fort hon kom på bättringsvägen försvann Jean iväg till Rom för att besöka Kolosseum och gå på operan – samt att jobba förstås. Då hade han redan påbörjat något som var tänkt att bli en symfonisk dikt kring Don Juan: den amoröse äventyraren tänks sitta i ett slott, väntande på en okänd gäst, Stenstoden eller Döden. Detta har fått kommentatorer att tolka in både en närvarande Don Juan och en frånvarande gäst i början av andantet.

Att en sådan scen, eventuellt, kunde smyga sig in i en annars programlös symfoni, möjligen i sällskap med en andra programmatisk idé, nämligen tondiktande kring Dantes Divina Commedia, visar på en tydlig förändring av det formmässiga tänkandet: olikartade material, fragment av frånvarande helheter kunde samlas ihop till ett enhetligt mönster för att sedan falla isär igen. Det märks i den första satsen som är skriven i fri sonatform. Andra satsens andante låter linjer mötas och separeras men samlar sig till kraftfulla kulminationer, långdragna bågar varieras med febril gestik. Tredjesatsen tycks vara ett klassiskt, energiskt scherzo med långsam trio, men det blir istället en A–B–A–B-struktur där den sista B-delen följs av en kulmination in i den mäktigt anlagda finalsatsen. I detta avslutande Allegro moderato spelar Sibelius ut karaktärer mot varandra, också det fjäderlätta kan dölja överraskande het lava. En storslagen kulmination avbryts flera gånger i förtid för att sedan till sist återkomma i en väldig klimax, där 3/2-takten på ett ytterst märkligt vis blir marschartad.

Med andra ord krävs varken några finska frihetssträvanden eller ruvande Don Juan-gestalter för att skapa en stark dramatik. Det innebär ändå inte att sådana tankefigurer är helt irrelevanta.

HYMNEN AN DIE NACHT / HYMNER TILL NATTEN (2005)

Helsingborgs symfoniorkester
Ilya Kaler – violin
Joachim Gustafsson – dirigent

På vägen fram mot det verk som avslutar årets Haglundfestival, violinkonserten Hymnen an die Nacht, har det blivit klart i vilken hög utsträckning Tommie Haglund står i ett intensivt förhållande till litteraturen. De rum hans musik bildar, den visuella karaktären i arabeskerna, det svårgenomträngliga mörkret och det starkt skinande ljuset – allt detta pekar på en visuell sida. Men avgörande impulser har kommit från litteraturen, och utan att man på ett enkelt vis kan gruppera de författare han funnit sina impulser från, står det klart att han är en exklusiv läsare. Vi har den ständige följeslagaren Swedenborg, men också Whitman, Borges och Hölderlin (eller om det nu är Platon).
I violinkonserten är det ett av den tidiga romantikens emblematiska verk som pekas ut – Novalis diktcykel Hymnen an die Nacht, skriven år 1800. Det är knappast meningsfullt att göra en parallelläsning av violinkonserten och dikterna, men det finns vissa gemensamma strukturella drag som är värda att lyfta fram. I den första tryckta utgåvan kallas verket för ett ”symfoniskt poem”, och diktraden ”Einsam entfaltete das himmlische Herz sich” (Ensamt bredde det himmelska hjärtat ut sig) stod som motto. Det är båda element som försvunnit i den senaste tryckningen, men kommer likafullt att vara vägledande här.
Så utvecklas i dikterna ett förhållande mellan å ena sidan diktjag och å den andra sidan natt och dag, mörker och ljus. Natten står för det extatiska och rusfyllda, medan dagens ljus ger upphov till tillnyktring. I konserten står soloviolinen, som inleder med en tre minuter lång solokadens, för en position som svarar mot ett diktjag medan orkestern intar rollen som en numinös makt. Det är också en rolluppdelning som ligger nära till hands om man betraktar solokonsertens givna element solist–orkester.
Violinens entréfigur, en karaktärsfull upptakt med dubbelgrepp, kommer att återkomma likt en signal för en ny startpunkt; den är ett subjekt i dubbel mening, sätter sig som ett jag (för att använda ett uttryck från filosofin runt år 1800) och är satt som tema. Återkommer gör också ett sångbart motiv som nästan utsträcker sig till ett kontrasterande tema. De tematiska motiven tas dock inte upp i orkesterns första passage, där en ny linje breder ut sig. På så sätt skapas poler mellan solostämma och orkester. Typiskt nog för Haglunds musik genomgår detta tematiska material ständiga förvandlingar, inte enligt den organiska form som varit ett av den nordiska musikens särdrag i 1900-talsmusiken, utan enligt en betydligt mer samtida flyktighet: ständig förändring, tillblivelse och upplösning. Oavlåtligt påminns lyssnaren om förlust och brist, man anar en helhet som sedan dras undan.
Denna känsla av hotande förlust består ända tills slutminuterna då Haglund skapar en historisk ekokommare där några renässanssånger av John Dowland genljuder, vävs in i varandra och skapar en mångskiftande harmoni. Det är sånger som Haglund sysslade med under sina gitarrstudier och därför ett slags privata minnen, precis som Novalis smyger in det privata i sin kosmiska diktning. Det lugn som infinner sig är ingen tomhet, men ett slags upplösning. Som Novalis slutar sin sista hymn: ”En dröm får våra band att brista / Och oss i faderns sköte sänker ned”.

Verkkommentarer av Erik Wallrup, utom då författare anges ovan
Bilder: Gunnar Sjödin, fotograf, Halmstad. www.gunnarsjodin.se

Bild: Gunnar Sjödin, Kväll





ILYA KALER är en av de mest framstående violinisterna i världen idag. Hans omfångsrika karriär sträcker sig från solistens med en stor mängd inspelningar, till kammarmusikerns och den efterfrågade lärarens. Han är den enda violinisten som vunnit samtliga guldmedaljer i världens tre mest prestigefyllda violintävlingar: the Tchaikovsky Competition i Moskva (1986), the Sibelius Competition i Helsingfors (1985), och the Paganini Competition i Genua (1981). Han har som solist arbetat med flera av de mest välrenommerade symfoniorkestrarna och kammarorkestrarna och lovordats för sina framträdanden där. Ilya Kaler är utbildad vid konservatoriet i Moskva och numera bosatt i USA.



Violinisten **BRETT DEUBNER** gjorde sig tidigt ett namn som soloviolinist och -violast under sin utbildningstid och har sedan dess framträtt tillsammans med ett stort antal välkända symfoniorkestrar världen över, i kammarmusikaliska sammanhang samt vid flera stora festivaler. Som den skicklige uttolkare av modern konstmusik han är, har Deubner fått ett stort antal nyskrivna verk för viola av betydande kompositörer, dedikerade till sig. Brett Deubner är ursprungligen från San Fransisco, utbildad vid Eastman School of Music i New York och även nu bosatt i staden.



Harpisten **STEPHEN FITZPATRICK** har en stor del av Europa som sitt arbetsfält. Som orkestermusiker har han varit förste harpist i the English Symphony Orchestra, och bl a tjänstgjort hos Göteborgssymfonikerna samt gästat Radiosymfonikerna i Stockholm. Han har ett engagemang för samtida musik och har gjort kritikerrosade framträdanden av nu levande kompositörers verk. Stephen Fitspatrick kommer ursprungligen från North Wales och är utbildad vid the Royal College of Music i London där han numera undervisar själv. Han är även utbildad vid konservatoriet i Haag och hos Sarah Bullen i Chicago.



JOHN MILLS är en välrenommerad engelsk gitarrist, välkänd såväl för egna framträdanden och inspelningar som de masterclasses och seminarier han fortfarande genomför runt om i världen. Han är också välkänd för sitt mångåriga engagemang i Classical Guitar Summer School & Festival. Han har under sin karriär som solist framträtt runt om i världen, såväl med stora orkestrar som i kammarmusiksammanhang. John Mills kommer ursprungligen från Kingston upon Thames och studerade först gitarr på the Spanish Guitar Centre i London. Därefter kom han till Royal College of Music och studier för professor John Williams men även masterclasses för legendarer som Andrés Segovia.



JOACHIM GUSTAFSSON är en av Sveriges mest välrenommerade och efterfrågade dirigenter. Han började sin musikaliska bana som violinist och var konsertmästare i Göteborgsoperans orkester 1994-2004. Han samarbetar med de flesta svenska och danska orkestrarna och har en nära relation med Göteborgs Symfoniker och Malmö Symfoniorkester. Han har även samarbetat med bl. a. Orquesta Filarmónica de Bogotá, Sinfonica Nacional de Costa Rica och Sinfonica Nacional de Colombia. Han har introducerat svensk och skandinavisk musik, bl. a. förstagångsframföranden av Berwald, Stenhammar, Sibelius och Haglund. Joachim Gustafsson är också aktiv som operadirigent.



JEFFREY LEE är utbildad för Isadore Tinkleman och tonsättare John Adams vid San Francisco Conservatory of Music och vid Cincinnati Conservatory of Music (CCM) med LaSalle kvartetten första violinist Walter Levin. Som frilansare i NYC arbetade han med flera NY orkestrar som till example Brooklyn Philharmonic, The American Composers Orchestra och The Orchestra of St. Lukes. Lee har varit verksam i Sverige sedan 1992, bland annat som konsertmästare i Svenska Kammarorkestern, Folkoperan, Sundsvalls Kammarorkester och Kungliga Operan. Mr Lee är för närvarande första violinist i den samtida musikensemblen Kammarensemblen och han har uppfört verk av flera svenska tonsättare.



KRISTINA HANSSON UNANDER, sopran, är uppvuxen i Delsbo, Hälsingland och är utbildad vid Musikhögskolorna i Piteå och Malmö samt vid Operahögskolan i Stockholm. Efter debuten som Nattens Drottning i Trollflöjten på Kungliga Operan 2001 har hon sjungit olika roller på operahus i Sverige och utomlands bl.a på Kungliga Operan, Staatsoper Berlin, Opera de Montpellier och Teatro Carlo Felice. Kristina är en eftertraktad konsertsångerska och har varit solist med bl.a Kungliga Filharmonikerna.



YONGMEI ZHANG GUSTAFSSON, violin, började spela fiol med sin far vid tre årsåder. Vid 12 har hon vunnit första pris i Beijing undomstalangtävlingen. Hon började studera i Central Conservatory of Music 1984, sen vidare studie i The Central Conservatory of Music, under pro. Peiyan Liu. Hon blev anställd i första fiol stämman i The Central Broadcasting Symphony Orchestra efter sin studie. 1993 åkt hon till England för vidare utbildning i London College of Music under pro. Mayumi Fujikawa. Hon fick sitt diplom i advanced solo study 1995. Hon kom till Sverige och jobbat som andre fiol stämledare i Musica Vitae 1996, och blev fast anställt i första fiol stämman i Göteborgsoperans orkester 1997.



NIKLAS SIVELÖV, växte upp i Skellefteå där han började spela orgel som en sexåring. Idag är han en av de ledande, prisbelönta pianisterna i Skandinavium. Han har studerat för bl. a. Gabriel Amiras och Artur Schnabel. Hans konsertkarriär spänner över fyra kontinenter, bl. a. arenor som Leipzig Gewandhaus, Barbican, Carnegie Hall och Kennedy Center. Hans omfattande konsertrepertoar täcker Bach till Skryabin, skandinaviska kompositörer och hans egenkomponerade verk. Han har samarbetat med bl.a. Stockholm Philharmonic, Prags Radio Symphony, Esa-Pekka Salonen, Sakari Oramo och klarinettisten Martin Fröst. Han bor i Malmö och är professor på Royal Danish Music Academy i Köpenhamn.



JAKOB KULLBERG, bosatt i Paris, är internationellt eftertraktad för sina framträdanden av den moderna cellokonserten och är en av de mest aktiva och stilistiska, breda danska instrumentalisterna. Studier i bl. a. Amsterdam och Köpenhamn, med högre utbildning i London, Zagreb och Wien. Vinnare på nationella och internationella solo- och kammarmusikävlingar. År 2011 fick han Gladsaxe Music Prize och har varit konstnär för Tivoli konserthus, Internationell Carl Nielsen tävling, Round Tower & DR, The Royal. Bibliotek och New Music Orchestra, Polen.



ANN–CHRISTINE LARSSON hör till de mest namnkunniga sopranerna i sin generation. Hon blev tidigt i sin karriär engagerad av Gian Carlo Menotti till Festival de Due Mondi i Spoleto. Under sin tid på Oper Bonn sjöng hon många stora partier för lyrisk sopran. Hon har framträtt på en mängd operahus i Europa. Här hemma har hon framträtt på bla Kungliga Operan, Göteborgsoperan , Det Kongelige , Folkoperan och Opera Bergen. Hon har även gjort uppmärksammade framträdanden med de stora svenska orkestrarna, Concertgebouworkestern , Orquesta Filarmonica de Bogota m.m.



NIKLAS LINDBLAD medverkar i festivalen som presentatör vid konserterna. Niklas är även samtalsledare i samtalen under festivalen. Niklas är född 1948, anställd sedan 1973 vid SR som presentatör. Arbetade samtidigt vid SVT på TV 2 Musik med konserter, opera, ballet, Nobelbanketten, Polar Music Prize etc. Niklas erhöll Stora Radiopriset /publikens val/ 1992 och SR's Språkpris 2010. Freelance som podiepresentatör i Berwaldhallen och som panelmedlem i Musikrevyn i P2.



ANDERS WILHELMSSON är sedan 2013 organist och körledare i S:t Nikolai kyrka. Anders har varit verksam som kyrkomusiker i mer än 25 år på olika platser i södra Sverige. Vid sidan om sin tjänst som kyrkomusiker har han ackompanjerat sångare och instrumentalister i olika sammanhang och genre. 2015 uruppförde Anders Tommie Haglunds orgelstycke Di sogni in tessuto i samband med invigningen av läktarorgeln i S:t Nikolai kyrka. Anders Wilhelmsson är producent för festivalen vilket han var är även 2016.



DAN ALMGREN, violin, debuterade 14 år gammal, i Mendelsohns violinkonsert. 1981 tog han solistdiplom med särskild utmärkelse vid Kungliga Musikhögskolan i Stockholm. Han har studerat för Lars Fermaeus, prof. Sven Karpe, prof. Max Rostal och Arthur Grumiaux. 1997 blev han förste pristagare i "Vienna Modern Masters" tillsammans med Roland Pöntinen. 1986 bildade han tillsammans med cellisten Torleif Thedeén och pianisten Stefan Bojsten "Stockholm Arts Trio". Dan Almgren har uruppfört ett flertal verk av svenska kompositörer. Han har arbetat som förste konsertmästare i Helsingborgs Symfoniorkester, som lärare vid Kungliga Musikhögskolan i Stockholm, samt undervisat vid Musik högskolan i Malmö.



JAN KARLSSON, anställd som solotrumpetare i Helsingborgs Symfoniorkester. Har varit verksam på Kungliga Operan, Musik i Väst samt på Göteborgsoperan.



HELSINGBORGS SYMFONIORKETSER grundades redan 1912 och är därmed en av Sveriges äldsta symfoniorkestrar. Med sin spetskompetens är HSO en hett eftertraktad orkester i både regionala, nationella och internationella sammanhang. Orkestern har mängder av skivinspelningar bakom och framför sig. I HSO arbetar 61 musiker och sedan 2014 är Stefan Solyom chefsdirigent. Bland tidigare chefsdirigenter kan nämnas Andrew Manze, Sten Frykberg, John Frandsen, Hans-Peter Frank och Okko Kamu.

Svenska kyrkan
HALMSTADS FÖRSAMLING

I SAMARBETE MED

sensus

BÄSTA LIVSPLATSEN
Region Halland

Halmstad